

# Επισκευή - Αποκατάσταση Στεριανού Λαούτου κατασκευής του 1865

*\*Χρήστου Σπουρδαλάκη.*

Το χειμώνα του 2016 αναλάβαμε στο εργαστήριό μας να αποκαταστήσουμε ένα ιδιαίτερα παλαιό και σπάνιο όργανο. Επρόκειτο για ένα λαούτο του 1865!

Στην επισκευή που περιγράφεται επιγραμματικά στις φωτογραφίες και στα μικρά κείμενα που τις συνοδεύουν ακολουθήθηκε η δεοντολογία που επιβάλλεται για την αποκατάσταση - αναπαλαίωση ιστορικών οργάνων.

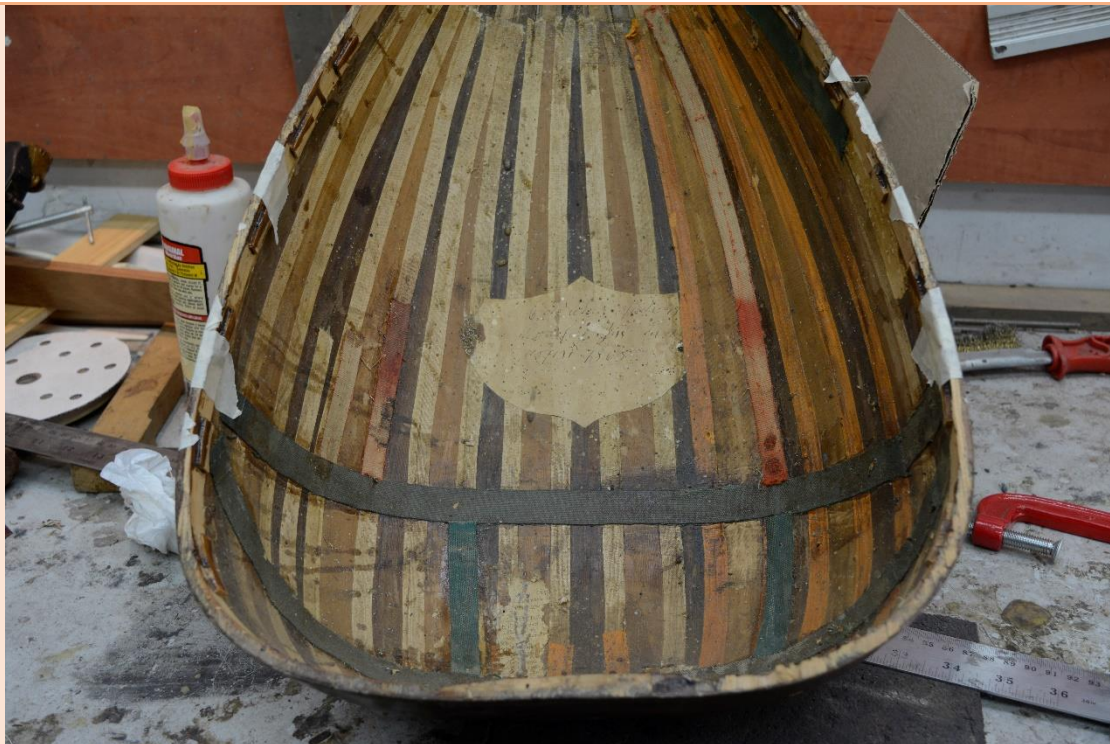
Αρκετά περιληπτικά το πρωτόκολλο επιτάσσει την εφαρμογή αντίστοιχων τεχνικών που χρησιμοποιήθηκαν από τον κατασκευαστή π.χ. εν προκειμένω φυσικές ζωικές κόλλες, αποκατάσταση και όχι απομάκρυνση του αρχικού βερνικιού με το ίδιο υλικό, αντικατάσταση τμημάτων του οργάνου από ίδιο υλικό, μόνο και όπου αυτή κρίνεται απολύτως απαραίτητη.

Η αναπαλαίωση υπό αυτές τις προϋποθέσεις σκοπό έχει την κατά το δυνατόν αποκατάσταση των βλαβών που επέφερε ο χρόνος και η χρήση στο όργανο, έτσι ώστε να προσεγγίσουμε το όργανο όπως αυτό παραδόθηκε από τον δημιουργό του.

Κατά τη γνώμη μας αποφεύγουμε να επέμβουμε ακόμα και σε περιπτώσεις που υπάρχει εμφανές κατά την κρίση μας σφάλμα, έστω και αν αυτή η διόρθωση θα βελτίωνε το αποτέλεσμα. Ακόμη κι αυτή η «βελτίωση» συνιστά αλλοίωση της αρχικής πρόθεσης του κατασκευαστή.



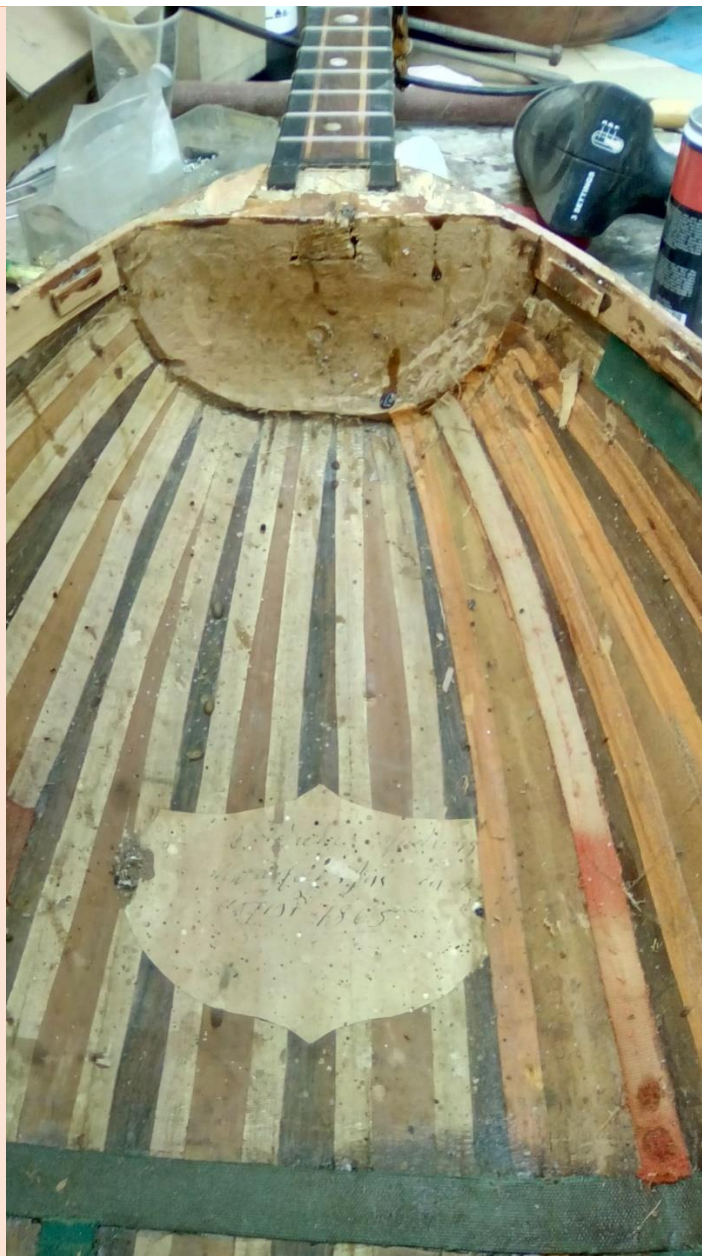
## Συνοπτική περιγραφή της κατάστασης του οργάνου όπως μας παραδόθηκε



2

Γενική άποψη του εσωτερικού του σκάφους (στα χείλη του σκάφους διακρίνονται οι άκρες από αυτοκόλλητες χαρτοταινίες που τοποθετήθηκαν προληπτικά για να εμποδίσουν τυχόν νέα ξεκολλήματα στις δούγκες κατά τις εργασίες αποκατάστασης).





Μια κοντινότερη λήψη που δείχνει τη γνωστή μέθοδο με το λινό ύφασμα, που παίζει το ρόλο του εσωτερικού συνδέσμου στις ενώσεις των δουγών. Παρατηρούνται οι ταινίες υφάσματος που παρακολουθούν (η κάθε μια) την ένωση των δουγών ενώ υπάρχουν και άλλες τοποθετημένες σε κάθετη διάταξη.





Ο τάκος έχει ταλαιπωρηθεί ιδιαίτερα.

Η χρονιότητα της τάσης των χορδών έχει παρασύρει, μέσω του τάκου, το τμήμα των δουλών που είναι κολλημένες και συγκλίνουν σε αυτόν, παραμορφώνοντας σημαντικά



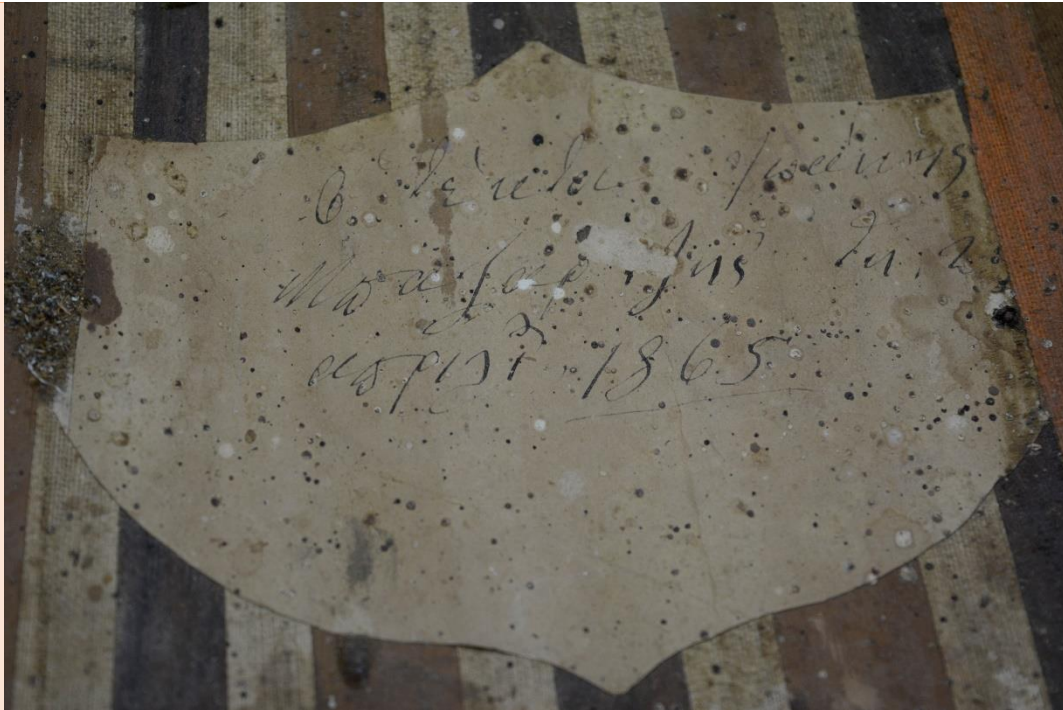
το σκάφος στην συγκεκριμένη περιοχή. Ως εκ τούτου, έχει αλλάξει η γωνία που σχηματίζει το επίπεδο του καπακιού με το επίπεδο του μπράτσου, σε τέτοιο βαθμό, καθιστώντας το όργανο μη χρηστικό.





Η κατάσταση του πίσω τάκου είναι εμφανής. Διακρίνεται και η «περίφημη» τρύπα για την τοποθέτηση του μαγνήτη, που προφανώς έγινε σε νεότερους χρόνους.





Ίσως μια από τις πιο σημαντικές φωτογραφίες. Στην ετικέτα που υπογράφει ο κατασκευαστής διακρίνουμε την «απίστευτη» ημερομηνία Απρίλης 1865. Με δυσκολία διακρίνουμε το όνομα του κατασκευαστή. Κατά πάσα πιθανότητα αναγράφει «Μπαζαρής».





Το καπάκι κατά πάσα πιθανότητα δεν είναι το αρχικό. Σε τούτο το συμπέρασμα οδηγούμαστε από δύο σοβαρές ενδείξεις. Η πρώτη διακρίνεται στις προηγούμενες φωτογραφίες. Το σημείωμα στο εσωτερικό του καπακιού που αναγράφει «Κατασκευή 1865» είναι γραμμένο με στυλό!!! Η δεύτερη ένδειξη θα εμφανιστεί και θα σχολιαστεί στις φωτογραφίες στη συνέχεια.







Η γενική εικόνα από το εσωτερικό του κατακιού δείχνει την απώλεια του πρώτου καμαριού (εκείνου που ήταν τοποθετημένο εγγύτερα στον τάκο). Επίσης μπορούμε να διακρίνουμε τις ρηγματώσεις του κατακιού. Δυστυχώς στην φωτογραφία δεν είναι δυνατό να φανούν και οι πολλαπλές αποκολλήσεις των καμαριών από το καπάκι.





Η εξωτερική πλευρά του καπακιού μας δίνει τη δεύτερη ένδειξη περί της αντικατάστασης του αρχικού καπακιού. Τόσο στην ηχητική οπή όσο και στα φιλέτα διακρίνονται διακοσμήσεις από ξύλο & πλαστικό!! Μεταξύ ηχητικής οπής και καβαλάρη διακρίνεται το αποτύπωμα που καλυπτόταν από την πεναριά. Παρά την ύπαρξή της, δύο σημάδια



- σκάμματα πάνω στο καπάκι μας αφήνουν να μαντέψουμε πως έχουν δημιουργηθεί από την πένα.



Είναι δύσκολα διακριτό από τη φωτογραφία αλλά στο μεγαλύτερο μέρος του ο καβα-  
λάρης έχει ξεκολλήσει από το καπάκι.





Στη σύνδεση καράουλου και μάνικου έχει πρόχειρα τοποθετηθεί μια μεταλλική βίδα που έχει σκεπαστεί.



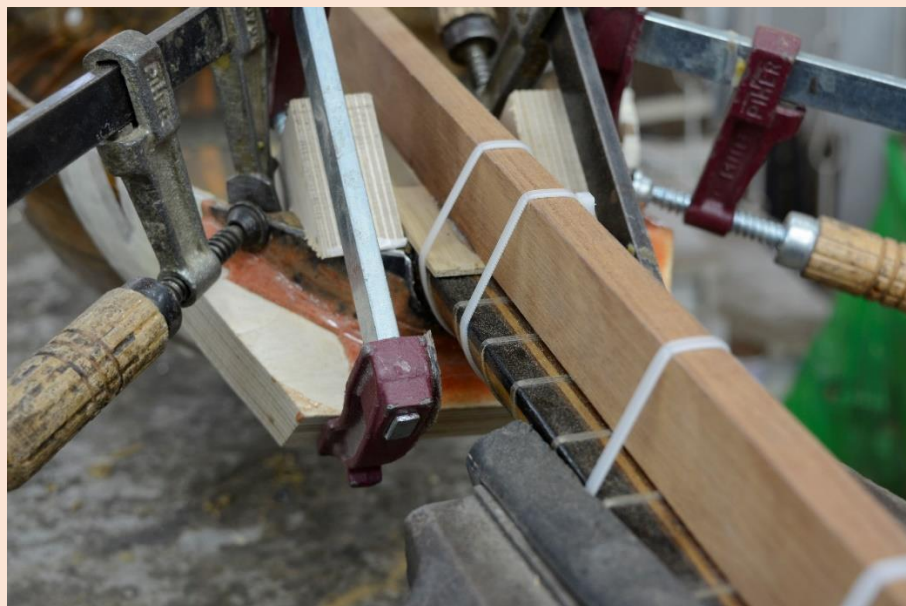
## Στάδια αποκατάστασης

**Στάδιο 1<sup>ο</sup>** - Επαναφορά της γωνίας που σχηματίζει η ταστιέρα με το καπάκι μέσω της επανατοποθέτησης της συνολικής διάταξης τάκου - μπράτσου.



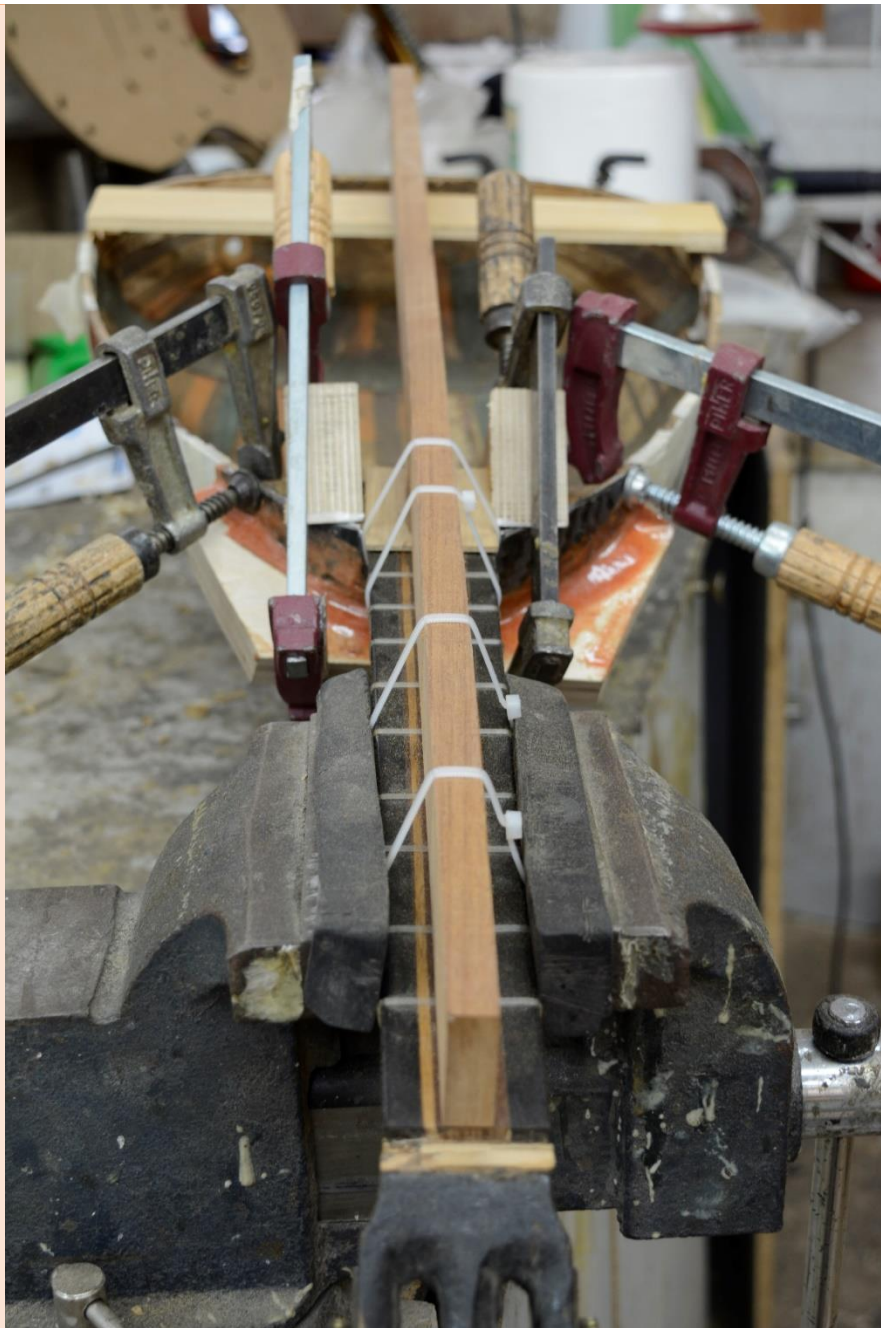
Το πρώτο μέλημα ήταν να αποκολληθεί ο τάκος, χωρίς να έχουμε απώλειες από το καταταλαιπωρημένο λεπτό ξύλο στις δούγκες του σκάφους. Ευτυχώς το εγχείρημα πέτυχε.





Κατασκευάστηκε καλούπι, από ύφασμα ανθρακονήματος, ώστε να «αγκαλιάζει» απόλυτα την εξωτερική περιοχή του σκάφους. Ακολούθως, με την εξωτερική προσθήκη κατάλληλα στερεωμένου κομματιού κόντρα πλακέ, μπορέσαμε με ασφάλεια να πιέσουμε τον τάκο ισχυρά με σφικτήρες στη νέα διορθωμένη θέση του.





Αφού λάβαμε υπόψη μας την κλίση του καπακιού και τη θέση των χορδών που αυτή ορίζει, με ένα ευθύ ξύλο σε ρόλο κανόνα προσδιορίζουμε τη διορθωμένη γωνία του τάκου – μπράτσου.





Το κάθετο ξύλο, πάνω στο οποίο ακουμπά ο διαμήκης ξύλινος κανόνας (μπλε άκρη), έχει τοποθετηθεί στη μελλοντική θέση του καβαλάρη και το πλάτος του είναι απόλυτα προσδιορισμένο έτσι ώστε η νέα γωνία τοποθέτησης τάκου – μπράτσου να επαναφέρει το όργανο σε λειτουργική κατάσταση.

Εδώ ας επισημάνουμε πως κατά τον προσδιορισμό της γωνίας μεταξύ του επιπέδου της ταστιέρας και του επιπέδου του καπακιού, πρέπει υποχρεωτικά να συνυπολογιστεί και η ανοχή (ελαστικότητα) των ξύλινων μερών, εφόσον το τελικό μέγεθος της γωνίας θα μειωθεί μετά από την τάση που θα εφαρμόσουν στο όλο σύστημα οι κουρδισμένες χορδές.





## Στάδιο 2<sup>ο</sup> - Αποκατάσταση του κατακιού



Χρησιμοποιώντας ως συνδετικό μέσο την ψαρόκολλα αρχίζουμε σταδιακά να τοποθετούμε ξύλινα «ράμματα» στις ρηγματώσεις του κατακιού. Το ράμμα είναι πολύ λεπτό κομμάτι καλού κατακιού με τα νερά του τοποθετημένα κάθετα στο σκίσιμο.





Στην εξωτερική πλευρά του καπακιού, στο χώρο που όριζε το ίχνος της παλιάς πεναρίας, κολλήθηκε ένα ξυλόφυλλο από βραζιλιάνικο παλίσανδρο, ενώ απομακρύνθηκε ο καβαλάρης



Το απολεσθέν καμάρι (εκείνο που βρισκόταν εγγύτερα προς τον τάκο) αντικαταστάθηκε από νέο. Το ξύλο που είναι κατράνι, προέρχεται από πάτωμα Ικαριώτικου σπιτιού του 19<sup>ου</sup> αιώνα. Ως υλικό σύνδεσης, σταθερά χρησιμοποιείται η ψαρόκολλα τόσο για τη σύνδεση αυτού του νέου καμαριού, όσο και για την αποκατάσταση των αποκολλημένων σημείων μεταξύ των παλιών καμαριών και του καπακιού.



Εδώ μια γενικότερη εικόνα, όπου δείχνει την πρόοδο των εργασιών και στο ζήτημα της αποκατάστασης των ρηγματώσεων με τα «ράμματα».





Το καπάκι αποκαταστημένο πια, πριν από την τοποθέτησή του στο σκάφος.



## Στάδιο 3<sup>ο</sup> - Αποκατάσταση της σύνδεσης καράουλου - μπράτσου



Απομακρύνθηκε η βίδα που είχε διαπεράσει το μπράτσο, τη σφηνοειδή προέκταση του καράουλου μέσα στο μπράτσο και είχε τρυπήσει ως και την ταστιέρα. Στο σημείο τοποθετήθηκε καβίλια και ξανακολλήθηκε η όλη διάταξη.

## Στάδιο 4<sup>ο</sup> - Συναρμολόγηση καπακιού και σκάφους



Αφού κολλήθηκε ξανά ο καβαλάρης, το καπάκι τοποθετήθηκε ξανά στο σκάφος. Δυστυχώς έχει χαθεί η φωτογραφία του αποκατεστημένου εσωτερικού του σκάφους που περιλαμβάνει τη συμπλήρωση του μικρού πίσω τάκου.



## Στάδιο 5<sup>ο</sup> - Βερνίκωμα



Η κατάσταση του σκάφους ως έχει μετά τις προηγηθείσες εργασίες. Η προοπτική εφαρμογής νέου φυσικού βερνικιού (απλή γομαλάκα) καθόλου δεν προϋποθέτει την πλήρη απομάκρυνση του παλαιότερου. Στο σημείο αυτό η φωτογραφική αφήγηση δεν περιλαμβάνει τη διαδικασία μερικής απομάκρυνσης του παλιότερου βερνικιού σε ορισμένα σημεία όπου έπρεπε να αποκατασταθούν τα ίχνη είτε από μικρά είτε από μεγαλύτερα μηχανικά ατυχήματα (γδαρσίματα, βαθουλώματα, χτυπήματα, κ.α.) που υπέστη το όργανο στην εκατοπεννητάχρονη ζωή του.



Μετά τις πρώτες εφαρμογές της γομαλάκας.







Το ολοκληρωμένα βερνικωμένο πλέον καπάκι.





Το σκάφος μετά την αποκατάσταση του βερνικιού με την γομαλάκα.



## Στάδιο 6° - Αρμάτωμα του οργάνου



Τα κλειδιά πρόκειται να αντικατασταθούν μετά από απαίτηση του ιδιοκτήτη. Οι παλαιές ξεχειλωμένες τρύπες πρόκειται να κλείσουν με καβίλιες και να ανοιχτούν καινούριες.





Το όργανο με τις χορδές του και με το δέρμα που κολλήθηκε στο ουραίο τμήμα της σύνδεσης καπακιού σκάφους. Τοποθετήθηκαν νέοι μπερντέδες και προχωρήσαμε στο



κούρδισμα. Ας μην κάνει εντύπωση η ανάποδη για μας τους δεξιόχειρες τοποθέτηση των χορδών. Ο ιδιοκτήτης είναι αριστερόχειρ.



Όλοι οι κόπτοι και η φροντίδα που διαθέσαμε για την αποκατάσταση του οργάνου αποζημιώθηκαν και με το παραπάνω τόσο από το αισθητικό όσο και από το ηχητικό αποτέλεσμα.



**Χρήστος Σπουρδαλάκης**

